

Colofon

ESB signaleert nieuwe ontwikkelingen in de economische wetenschap. Daarnaast worden in ESB economische inzichten toegepast om beleidsrelevante aanbevelingen te doen voor de overheid, maatschappelijke instellingen en bedrijven. Ook analyseert ESB de belangrijkste ontwikkelingen in de Nederlandse economie.

Artikelen in ESB verschijnen op persoonlijke titel.

ESB-redactie

Hoofdredacteur: Sandra Phlippen
Eindredacteur: Gelinj Werner
Redacteurs: Alain Bazin, Matthijs Willemsse
Redactiemedewerkers: Geert Agteresch, Felix Haan
Bureauredactie: De Twee Hanen v.o.f.
Redactiesecretariaat: Carla van der Meulen
Uitgever: Roel Langelaar
Marketing en sales: (070) 378 92 37, esb@sdu.nl

Commissie van Redactie

M. Canoy, E.E.C. van Damme, P.H.B.F. Franses,
E.J.J. Schenk, L.L.G. Soete, H. Verbruggen, J.
Plantenga, H.G. van Dissel, J.H. Garretsen, A.C.
Meijdam, W.F.C. Verschoor.

Redactieadres

Postbus 20025
2500 EA Den Haag
tel. (070) 378 92 37
fax (070) 799 98 40
esb@sdu.nl
www.economie.nl

Kopij

Auteursaanwijzingen staan op internet:
www.economie.nl. Gelieve kopij elektronisch aan te
leveren op www.economie.nl/publiceren.

Abonnementen

Sdu Klantenservice, Postbus 20014, 2500 EA Den
Haag, tel. (070) 378 98 80, fax (070) 378 97 83, sdu@
sdu.nl. Tarieven voor Nederland en België incl. btw:
bedrijven en instellingen € 289,38, particulieren €
138,86, studenten € 31,80.

Losse nummers

€ 17,50,- incl. btw en portokosten. Losse nummers
van ESB zijn te bestellen via Sdu Klantenservice,
tel. (070) 378 98 80, fax (070) 378 97 83, sdu@sdu.nl.
ESB verschijnt ook online (www.economie.nl).

Advertentieverkoop

Product- en Personeelsadvertenties:
Richard Ludeke tel. (036) 5240959
e-mail: info@adnovus.nl

Basisvormgeving: KSMT visual design

Opmaak: Jacques van Schie

Foto's: Hollandse Hoogte / EIB: Elmer van der Marel

Shutterstock: Tei Sinthipsomboon

Druk: Wilco

ISSN 0013-0583

ESB is een uitgave van Sdu Uitgevers.

Dit dossier is geïnitieerd door het Centraal Planbu-
reau en het Planbureau voor de Leefomgeving.

ECORYS Nederland BV is houder van de merknaam
ESB (Economisch Statistische Berichten).

ESB werkt samen met de Koninklijke Vereniging
voor de Staathuishoudkunde.

Inhoud

WELVAARTSEFFECTEN

Een algemene leidraad voor maatschappelijke kosten-batenanalyse

6

G. RENES EN G. ROMIJN

De Algemene leidraad MKBA geeft aan welke richtlijnen bij het opstellen van een MKBA moeten worden gehanteerd. Omdat deze richtlijnen breed inzetbaar zijn besteedt de Algemene leidraad speciale aandacht aan de aansluiting van de MKBA op de besluitvorming.

WELVAARTSEFFECTEN

Het onderscheid tussen directe en indirecte effecten

12

G. ROMIJN EN M. VAN 'T RIET

Het onderscheid tussen directe en indirecte effecten bij het opstellen van een MKBA leidt vaak tot verwarring. De kunst van de MKBA is om de directe effecten helder af te bakenen en om te bepalen welke indirecte effecten relevant zijn.

WELVAARTSEFFECTEN

Wat van waarde is moet worden benoemd: een essay

15

M. VAN 'T RIET

In MKBA's wordt uitgegaan van een breed welvaartsbegrip, waardoor alle relevante waarden benoemd worden. Daarom zijn MKBA's niet bij voorbaat de vijand van de kunsten, de cultuur of het milieu.

BELEIDSERVARINGEN

Verslag beleidsworkshop

17

G.J. WERNER

BELEIDSERVARINGEN

Eindhoven gebruikt MKBA als inspiratiebron

21

G.C.F.M. DEPLA

BELEIDSERVARINGEN

Kaderrichtlijn Water

23

R. VAN DER VEEREN

BELEIDSERVARINGEN

Integrale Aanpak en MKBA

24

R. SMID

ARBEIDSMARKT & ONDERWIJS

Effectenonderzoek en welvaartsanalyse bij arbeidsmarkt- en onderwijsbeleid

25

C.C. KOOPMANS, P.W.C. KONING
EN D. WEBBINK

De crux van een MKBA voor arbeidsmarkt en onderwijs is een goede combinatie van effectenonderzoek en welvaartsanalyse. Valkuilen als het beredeneren van effecten of het negeren van heterogeniteit bij beleidsinterventies kunnen hiermee voorkomen worden

GEZONDHEIDSZORG

Naar MKBA's voor preventie en zorg

31

J.M. POMP, C. SCHOEMAKER
EN J.J. POLDER

Voor de zorgsector dient een aparte MKBA-werkwijzer te worden ontwikkeld, die zoveel mogelijk aansluit bij de bestaande richtlijnen voor kosteneffectiviteitsonderzoek in de zorg. Arbeidsbaten, de waarde van gezondheidswinst en verdelingseffecten vergen bijzondere aandacht.

MARKTORDENING

Macht en onmacht van de MKBA: een essay

44

J. VAN SINDEREN

RUIMTELIJK

Een meetinstrument voor de kwaliteit van stedelijke plannen

47

L. BIJLSMA, D.A.F. HAMERS
EN P.A. VAN HOORN

Een nieuw toetsinstrument – de planobjectivering – kan helpen de kwaliteit van stedelijke projecten te analyseren, beoordelen en verbeteren. Het instrument verhoogt het de betrouwbaarheid van MKBA's en daarmee hun nut voor besluitvorming.

INTERNATIONAAL

Lessen uit internationale vergelijking van de MKBA-beleidspraktijk

52

N. MOUTER EN G. RENES

Verschillende landen denken heel verschillend over het bepalen en presenteren van toekomstonzekerheden in MKBA's. Noorse, Zweedse en Britse beleidservaringen inspireren tot heroverweging van de hoogte en samenstelling van de discontovoet in de Algemene leidraad MKBA.

GOVERNANCE

Kwaliteitsborging MKBA's is meer dan een second opinion

58

P.M. WORTELBOER-VAN DONSELAAR
EN R.C. BAKKER

De nieuwe Algemene leidraad wijst op het belang van kwaliteitscontrole op uitgevoerde MKBA's. Kwaliteitsborging gaat echter niet alleen over de toetsing achteraf, maar ook over controle op de theoretische basis vooraf en over de keuzes tijdens de uitvoering van de MKBA.

GOVERNANCE

Lerend gebruik van de MKBA

63

E. BEUKERS

Door de MKBA vroeg in het planproces in te zetten is het mogelijk deze ook te gebruiken als instrument voor het optimaliseren van alternatieven. De MKBA-dialoog biedt handvatten voor het lerend gebruik van de MKBA.

ENERGIE & MILIEU

MKBA's voor waterveiligheid en zoetwater

68

J.M. KIND, S. REINHARD, A. WOONING
EN P.J. ZWANEVELD

Een MKBA op het terrein van waterbeheer vergt samenwerking tussen technisch specialisten en economen. Ook heeft het Deltaprogramma een impuls gegeven aan methoden om onzekerheid en flexibiliteit mee te nemen in toekomstige MKBA's.

SLOTESSAY

Over volwassen beleid en volwassen beleidsanalyse

74

G.M.M. GELAUFF

Naschrift

78

R.BROUWER

UIT DE COLUMN VAN WIM DERKSEN:

41

“De fundamentele misvatting dat een perfecte markt een betere weergave is van onze voorkeuren dan verkiezingen, terwijl verkiezingen nu juist aanvullende informatie verschaffen

EN VERDER...

Ten geleide	1
Economie in beeld	42
Uit de ESB van...	80